

Numărul 33

Oradea-mare 10/23 septembrie 1906.

Anul XLII

Apare duminică. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ pe an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Alexandru Liuba.

Alexandru Liuba a fost unicul sculptor român în toată monarhia Austro-Ungaria, carele a avut talent, ba geniu în arta de sculptură, și carele a studiat 9 ani ca în teorie și în praxă, să fie recunoscut de artist în sculptură.

Rari părinți, ca și ai lui, cari s'au trudit și s'au sbuciumat atât de mult, ca fiul lor să ajungă la o perfecțiune posibilă în Academia de sculptură din München, și rari Români li-au sărit întru ajutor, pentru că nu-i pricepeau cariera, ba au fost și de aceia, cari l'au invidiat ori l'au persecutat, așa pre cum e datina la popoarele neculte. Pentru aceasta biografia lui va cuprinde — în câțiva articoli — și o istorioară a artelor la Români.

Alexandru Liuba s'a născut în Maidan, comună aproape de Oravița-Română în comitatul Caraș-Severin. Ziua nașterii lui a fost în 10 septembrie an. 1875. Părinții lui sunt Sofronie Liuba învățător în Maidan și Rachila născută Bura. Surorile lui, Eugenia măr. după Aureliu Jana, preot în Maidan și Alexandrina măr. după Nicolae Chicomban, teolog absolut.

Când în 1869—1876 eram jude la tribunalul regesc din Oravița-Montană, am făcut cunoștință cu învățătorul Danilă Liuba, tata lui Sofronie și cu acesta, carele e unul dintre cei mai aleși învățători din comitat, naționalist și diligent, fără osteneală, și

am făcut legătură de amic cu el, pentru că cu mult zel și pricepere a adunaț materii și datine populare și parte mi-le-au trimis mie spre publicare, parte le-a publicat însuși în jurnalele române, deosebi literare. Aceste mi-au deobligat iubirea cătră el și ai sei, și aceste sunt cauza, că eu m'an interesat foarte mult pentru creșterea și cariera lui Alexandru Liuba, atunci când ajutoarele materiale atârnavu dela alți factori români, și când în unii împetriți n'a putut întră nimic din inima mea și din spiritul meu.

Tatăl Sofronie Liuba în epistoalele sale din 19 iunie și 10 august 1905 mă înformează, că fiul seu Alexandru la tatăl seu în școala română din Maidan a învățat 4 clase, apoi pentru limba germană l'a dus în Oravița-Montană, unde a continuat a V-a și a VI-a clasă elementară. Tatăl-seu a vrut să-l bage în gimnaziu, dar Alexandru s'a cerut la școala civilă din Oravița-Montană, unde în 1901 a absolvat 4 clase. În 1902—1904 a absolvat preparandia în Caransebeș.

Profesorii din Caransebeș l'au îndemnat ca să învețe desemn și apoi, ca să vină ca profesor de desemn la preparandia. În 1895, dl Vicentie Babeș, un patron al familiei lui Sofronie, fiind în Maidan, și cunoscând talentul lui Alexandru, l'a îndemnat ca să meargă la München în școala de Belle-Arte (școala de arta frumoasă) și apoi tinerul acolo își va alege cariera, și Babeș a promis, că-l va recomanda ilustrei familiei Mo-

Alexandru Liuba.

cioni și-i va mijloci atare stipendiu. (Despre aceasta de altădată).

În privința alegerii carierii și eu am fost în corespundență cu tatăl-seu, și după ce acesta mi-a scris, că Alexandru ce sculpturi frumoase a tăiat în lemn, eu pe Alexandru l'am destinat ca să fie sculptor.

Alexandru în epistola sa din 30 dec. 1898 îmi scrie: „Față de toți binevoitorii mei, între cari Magnificența ta ești primul, de care a ascultat tatăl-meu și m'a trimis aici (în München) la Belle-Arte“ etc. — iară în epistola din 16 martie 1901 îmi scrie: „Și cu aceasta ocaziune, mulțămiri din inimă pentru binevoitoarea întrepunere pe lângă iubitul meu tată, și pentru sfatul, ce i-ați dat, făcându-mi astfel posibil studiarea sculpturii, pe lângă toată mizeria, cu care am avut și am încă să mă lupt în continuu.“

Acuma să vedem studiile lui Alexandru în München, ca Românii să aibă ideea despre școala lui, și să vedem rezultatele de examene, pe baza testimoniiilor, ce tatăl-seu mi-le-a trimis în origine.

Alexandru Liuba în München în 15 oct. 1895 a fost primit în „Gewerbe Fortbildungs-Schule“ (școala profesională preparatoare) a orașului regesc din München. Am studiat despre aceasta școală. Sunt 20 de grupe de școale (institute profesionale) unde se câștigă cunoștințe premărgătoare pentru atari carieri și unde se câștigă bazele pentru cunoștințe mai înalte, și anume: speciale tehnice. În aceste grupe e și Künstlerische Gewerbe-Schule (școala de profesiune artistică). În aceasta a învățat Alexandru și anume în despațimântul de desen și de modelare, cursul de 3 ani în 1895—1897.

După testimonii, în acești trei ani Alexandru a avut studiile: Desemn de mână liberă (după ideea sa și nu după decopiere), modelarea de figuri în ghips etc. desenul tehnic, modelarea de ornamente; istoria artelor; studiul de stil (artistic), geometria, studiul de proiecțiune etc. Testimoniile lui sunt subscrise de 8 profesori, iară calculele de nota primă sunt: *sehr grosz* (foarte mare la diligență), *sehr gut* (foarte bun la progres) și mai toate calculele sunt de nota primă, când calculele sunt de 4 graduri.

La încheierea acestei școale, în semestrul din urmă din 1897 se dă un testimoniu general, cu calificățiuni, și în al lui Alexandru e scris: „Aratăți progrese foarte vrednice de recunoștință și pe lângă o asemenea însușită, promite rezultat foarte bun.“

Alexandru Liuba cu aceste testimonii a intrat în „Königliche bayerische Akademie der bildenden Künste. (Academia regală bavareză pentru artele de formațiune, pe scurt, Academia de sculptură). A intrat în oct. 1897, și a finit în 20 iulie 1903, astfel a învățat 6 ani la Academia de sculptură, și de tot a fost 9 ani în München la școală.

Testimoniile lui dela Academie sunt pline numai de notele prime, în traduceri: cu foarte mare diligență; cu foarte mare progres; cu purtarea foarte vrednică de laudă. Directorul Academiei de sculptură în 21 iulie 1903 sub nrul 916, dă lui Al. Liuba un decret, în care se zice: „Cumcă Alexandru Liuba din oct. 1897, până în ziua de azi (în iulie 1903) adevărat în 12 semestre a studiat la Academia de arte, și cumcă el, din partea *colegiului* întru recunoașterea lucrării sale Sisyphus (figură în ghips) pentru *tesa de premiul academic* pe anul 1900—1901 a fost distins prin *amintire laudătoare*.

Tatăl Sofronie în epistola din 6 febr. 1901 și din 10 aug. 1901 esplică: că după statutele academice numai indigenii germani din Bavaria pot căpăta premiul prin concurs. Lui Alexandru premiul i-s'a deju-decat, dar nu i-s'a dat, pentru că e străin în Bavaria, și în loc de premiu i-s'a dat amintire laudătoare.

Acuma să judecăm, că dacă Alexandru Liuba încă în 1901 a putut să lucreze așa de laudabil și dacă examinăm testimoniile lui, se vede, că el a avut un talent mare, ba un geniu pentru arta de sculptură.

Îmi scrie tatăl-seu, că mai sunt încă 2 laudătoare și diplome, dar aceste fiind alăturate la rugări către ministrii din România, nu le-a recăpătat.

În decursul studiilor a fost o întâmplare prea frumoasă între regentul Bavariei și între Alexandru Liuba.

Tatăl Sofronie despre aceasta întâmplare îmi scrie în 7 febr. 1901, în 10 aug. 1901, în 6/19 iunie și 13 aug. 1906. Eu voi estrage ceva întreg. Luitpold prințul regent al Bavariei, merge foarte adeseori ca să cerceteze Academia, pentru ca să vadă progresul elevilor. Pentru asemeni ocaziuni se expun lucrările cele mai frumoase ale elevilor, și dacă regentului îi plăcea atare lucrare, provocă pe profesorul special, ca să chieime înaintea lui pe elevul respectiv. Cu astfel de ocaziune a fost chemat Alexandru Liuba înaintea regentului, carele punându-i mai multe întrebări, Alexandru a respuns că e din Maidan din Ungaria, că e fiul unui învățător de școală poporală, că tatăl-seu are pe un an plată de 300—400 fl. și că el de abia poate există etc. Și regentul s'a mirat, că Liuba, cum se poate susține acolo, și după ce Liuba a enumerat necazurile sale, și a spus, că plata tatălui-seu nu e atâta, cât e didactul și materialele de modele, regentul a ascultat pe profesori și apoi a hotărât, ca Alexandru să fie dispensat de didactul și lui să i-se deie materiale de modele, cari laolaltă pe an fac o sumă aproape de 500 de fl. De atunci Alexandru și în anii viitori a avut favorare de a fi dispensat de didactul și a căpăta materiale pentru a-și face modele. Regentul a promovat pe Alexandru ca să se împământenească, (adecă să se ifacă cetățean bavarez), că apoi grijea regentului de viitorul lui.

Tatăl continuă: „Eu la împământenire nu mi-am dat consimțământul, pentru că l'am crescut pentru Români. Cred, că ai cetit în jurnale că Alexandru a fost distins la un concurs. El a fost primul între peste 200 de concurenți. Mi-a trimis decretul de distingere, și îmi scrie, că de când există Academia de sculptură în München, el a fost primul sculptor român, distins cu prima distincțiune“.

Din toate cele ce văd și cunosc, aceasta o cred; dar nu cred, că într'un secol, alt tinăr român va ajunge sau va întrece pe Alexandru Liuba.

Pentru caracterul lui Alexandru, să ascultăm epistola din 16 dec. 1902 a tatălui-seu Sofronie: „Te asigur, că n'avem rușine cu Alexandru. Și eu sunt mândru și fălos, că Dzeu mi-a dăruit un fiu atât de brav și înțelept. Nu are nici o patimă. E blând și retras. Nu vorbește fie-ce și nu ar minți pentru toată lumea. Apoi e și naționalist bun“.

Di dr. Alexandru Mocioni în epistola sa din 10 aug. 1906 către mine, scrie: „Sărmanul Liuba! a fost un tinăr cinstit, talentat și sirguincios, — dar fără noroc.“

Dar ce așa avea să mai zic și eu? L'am iubit, ca și când ar fi fost al meu, pentru că l'am aflat și om de omenie și totdeauna treaz, și totdeauna român verde.

Să auzim pe Alexandru, că cu ce idei a intrat în lumea sa practică! După-ce a finit Academia de sculptură, cu datul din 19 iulie 1903 mi-a scris: „După o teorie lungă, aplicată deja și în practică, a venit timpul, ca arta de sculptură să o proferez numai în practică. Știu că puțini sunt, cari pot apreția arta; pentru aceasta, cariera mea va întimpină multe dificultăți. Astăzi însă, tot mai găsim bărbați luminați, cari știu să încurajeze arta, mai ales dacă un român (ceea ce rar este) s'a distins în artă, — să fie ajutat de Români“.

Suflet bun! Ț-ai prevăzut soarta între Români! Pe câți mojici, pe câți reuțacioși i-ai văzut tu și eu, cari te-au împedecat în calea ta! Dar azi se vor rușina, dacă mai au simț de om!

Alexandru Liuba a murit vineri în 14/27 aprilie 1906. O epistolă a mea din 28 aprilie nu a mai primit-o. Tatăl-seu îmi scrie din București în 30/17 aprilie 1906. „Ieri adecă duminică în 16/29 aprilie) am înmormântat aici pe iubitul meu fiu Alexandru, care după un morb scurt de pneumonie dublă, a murit. Mângăierea și speranța bătrânețelor mele s'au dus la Dzeu“.

Tatăl Sofronie îmi scrie din Maidan, în 5/18 maiu 1906: „Alexandru și-a căpătat boala, din receală. Noi, sâmbătă l'am găsit mort și duminică l'am înmormântat în Cimiterul Belu, în locul pentru săracii Bucureștilor, pe coasta despre răsărit, nu departe de un cireș, al 4-lea mormânt de cătră Nord. Bietul Alexandru a fost foarte necăjit pe acei din România, pentru monumentul lui Mihai Viteazul. (Aceasta o voi pertractă-o separat). El a fost iubit de toți, câți l'au cunoscut, aceea ce văd din multele epistoale de condolință, ce mi-s'au trimis de cătră Români și străini.

Tatăl Sofronie din Maidan la 6/19 iunie 1906 îmi scrie: „Dl dr. Victor Babeș mi-a spus, că ei au imbalsamat pe fiul meu Alexandru. Acuma vezi, că cât am jertfit pentru fiul meu. Acuma sunt și fără fiu și cu datoria de sub %. după cap.“ (Decisiunea din 21 aprilie 1906 nrul 3017, prin care, pe binele părinților stăcit (agonisit) într'o viață lungă s'au întabulat 4000 de coroane). Erau bani împrumutați de osebi, ca Alexandru să poată face modelele pentru statua lui Mihai Viteazu, și să poată concură“. (Despre aceasta anume separată pertractare). Doamne! ce buni părinți ai creat lui Alexandru.

Tatăl Sofronie din Maidan îmi scrie în 10 aug. 1906. „După-ce am înmormântat pe Alexandru, am fost la dl dr. Victor Babeș și am vrut, ca să plătesc pentru înmormântare, dar el a zis, că a vorbit cu Vlădescu, ministru de culte, ca să cumpere un bust de marmore cioplit de fiul meu, și că din acel preț va acoperi spesele de înmormântare, și dacă va rămânea ceva, îmi va trimite restul. De rezultat încă nu știu“.

Dormi în pace iubite amice! Și mai visează de bunăvoința iubiților tăi Români!

Dr. Atanasiu Marienescu.

Din vremuri.

*Eram copil p'atunci și lumea-mi eră albă,
Podoabele din cer erau o mândră salbă,
Ce le purtă fecioara născută din pământ
Și legănată vecinic de tainicul lui cânt.*

*Vedeam un soare-aprins și 'n el un chip de zeu,
Cum se ridică 'n cet ș-alunecă mereu
Pe ceru 'n seninat împrăștiind lumină
Și sămănând tărie în calea lui senină.*

*În nopțile tăcute, pe când cădea din ceruri
Bobite reci de rouă... în fermecate vremuri,
Incrementiam în cale și mă uitam ades
La chipul care 'n lună lucia neînțeles:
Eră ciobanul pacinic... El se 'ncălziă la focul,
Ce 'n lună îi dăduse sălaşul și norocul.*

*Și 'n tremurul de stele, ce străluciau în zare,
Vedeam lumini aprinse, ce lumina 'n cărare...
Vai, nu știam atuncea c'acolo sunt lăcașe
Cu lume pământeană; gândirea-mi eră 'n fașe
Și nu puteam pricepe, că spiritele rele
Pot încăpea și 'n lumi de lucitoare stele.*

*Nici nu gândiam nimic, ci fericit trăiam
Clipitele pe rând... Ceva de 'nțelegeam,
Eră iubirea sfântă, ce mama mi-o săpase
În inima mea crudă, atunci când mă lăsase
În grija altor mâni și-și căută viața
În alte lumi mai bune dar cufundate 'n ceață.*

*Trăiam un vis atuncea, un vis neînțeles,
Care-mi eră mai dulce, cu cât veniau mai des
Prietini să mă cheme la joc copilăresc,
Copii isteți la vorbă cu zimbet ingeresc
Și vecinic pregătiți de-a pribeji pe drumuri,
Ș-a înșiră povești, cum înfășori pe suluri
Neisprăvitul fir al pânzii, ce o să-l feasă
Fecioare iuți la mâni cu istețime-aleasă.*

*Știu, că rideam mereu și plânsul nu venia
Să-mi înroșească ochii, doar când se rătăcia,
Din întâmplare bățul pe spatele lipsite
De forța 'mpotrivirii... atunci pe căi sucite
Îmi căutam scăparea, făcând mașini agile
Din micile picioare... fugeam, să dau de știre
Micușilor prietini, că-i vremea de-alergat.
Pe coasta cu verdeață cercând să fac uitat
Necruțătorul băf... Intreaga mea viață
Eră un basm frumos și nu se vedea ceață
Pe strămtul ei țărâm... Trăind visam mereu,
Trăiam așă visând, fără să știu, ce vreu...*

V. Nițescu.

Propuneri.

II.*)

(Prietiniii feminine.)

„Aducând laude hiperbolice talentului meu de a caracteriza, dorești să răspund, guraliv, va să zică amănunțit, la întrebarea-ți: este oare cu puțință prietinia adevărată, fără amorul egoist, între femeie și bărbat? Îți împlinesc dorința, dragă frate, spicuiind rând pe rând prietiniile, ce am avut și mai am eu cu femeile. Fac așa, știind că sufletele noastre au cam aceleași tresăriri. Amândoi suferim de nițel sentimentalism, care crede orbis — în purumbeii fripți. Mai pățit însă decât tine, cum m'a făcut „temperamentul de beduin“, — tu îmi ziseși odată așa — pot să-ți dau oare-cari povești și învățătură. Una-ți cer și eu: permite-mi să ti-le dau în forma de „propuneri“, obișnuita mea „rubrică“, cu care dau prilej să mi se bage de vină „aere de sociolog reformator“. Tema e doar de interes general.

Ca să precizăm tema, trebuie să-ți spun din capul locului, că sub femeie înțelegem aci numai fetele. De neveste, cari au voința proprie, ce nu au fetele, nici vorbă. E veșnic la mijloc bărbatul, care ori îți sucește grumazii, ori o lasă cu totul în grija ta. De ast din urmă să te temi mai cumplit — legile pentru divorț intrunesc doar totdeauna majorității absolute în parlament! — Vorba poate fi, în epoca neemancipării, numai de prietinia cu fetele nemăritate. Firește cu fete mari, căci intimitate nespeculantă, gingașie cu spirit, încredere cu sfințenie, tocmai ce caută sufletul tău vișător, și crede să găsească mai degrabă și mai mănos în ființa femeiască decât în cea de bărbat — aceste nu prea le găsești decât la o „fată mare“. (Ce frumos sună espresia asta în poeziile lui Goga!). Un „bacfiș“ cel mult le afectează, întrecută. — Și e vorba de fete, cari au mamă, ori vice-mamă, ce grijește neadormită de soarta lor — și de bărbat. O, că de nu ar fi mamele, n'aș mai întortocă pe-aci nici o vorbă, în pustii. Ori dacă tu ai avea gânduri serioase de înșurat, avocat cu viitor ce ești, cu nume cunoscut, — ah ce par!... P'aci să izbunesc într'o exclamație mămească, în loc să sfârșesc spusa așa: o, atunci nu ai întimpină nici o pedecă. Fiind însă gândul tău curat ideal, drept teză generală ai să bagi de seamă că rolul bărbatului, pentru o ființă feminină, mai mică, îl are la început mama. Dela ea, numai trece la bărbat, în clipa cununiei. Cel puțin ar trebui să treacă, — ca să fie normală situația.

Acum, iată și exemple tipice. Pe urmă să judeci însuși dacă e posibil ori nu, să fii prietin cu o femeie.

Le spun pe rând, cum au venit.

Prima. O văzusem întâi la o seară de bal. Pe atunci eu încă de abia mă dezmetecisem din lumea visurilor ce-mi străpaniau singure toată ființa — știi, și noi feciorii avem vârsta de „bacfiș“. Eră frumoasă, eră dinstinsă, eră privită mult pe furis, ea însă părea că plutește cu ochii în alte lumi, se mișcă încet, fața ei eră învălăită într'o serioșitate aproape gravă, de ținea la distanță pe toți cavalerii. Infătoșarea ei „m'a impresionat“. Suflet obidit, cum mi-se părea că sunt și eu, credeam să aflu în ea un tovarăș. Și am aflat? Că taina ochilor ei încremeniți e o suferință înăbușită, ce pornește din zbaterea minții asupra sortii, ce o neindreptățește, lipsind-o de puterea de a-și izbândi

toate avânturile visurilor ei capricioase. O suferință, ce cuprinde pe cel *ce se cugetă ca toată lumea*. Să nu te înșele deci oglindirea ei, așa de fermecătoare la aparență, pe fața ori-cui. În dosul ei se ascunde un suflet care numai pentru sine are inimă și gând; tu ai veni înzădar cu păsurile tale. Și, dacă-ți face plăcere compătămirea, nici măcar mângăere nu i-ai putea aduce: vei fi întimpinat cu bănuială, și va fi cine să grijească ca să nu strici norocul cu prietinia ta, ce nu făgăduște. Ai să știi, că pentru cele mai multe fete mari, lumea se cugetă, nu creerul lor.

A doua. A fost nurnai, și nu-ți mai povestesc cum a fost. Asemenea ca eu tot n'o să afli tu viața întreagă.

A treia. Soră cu cea de a doua, e blândă, e duioasă, e gata la jertfă, de o inteligență cu spirit, și foarte, dar foarte de minte. E chiar vișătoare o leacă, dar chibzuit cum e, nu simte nici cât de puțin lipsa prietiniilor bărbătești, trăește mai bucuros în lumea rece a gândurilor sale. Avusese multe dureri în sufletul ei iubitor de cei ce îi sunt în jur, poate asta o făcuse cam închisă, și cu toate astea îndesert ai încercă să vă împlețiți sufletele voastre: cum îți spusei, ea nu simte nevoia a-și împleți sufletul ei cu al nimăruia. O fi și asta un dar dela Dumnezeu, o fi un tip de caracter. La toată întâmplarea un tip norocos, căci se poate ferică și fără de mamă.

A patra și a cincea. Sunt iarăș doue surori, una mărișoară, logodită acum (firește de atunci par'că nici nu ne-am cunoaște. Inzădar, încă nu am izbutit să reformez vederile lumii!) cealaltă mai micuță. Ca în toate cazurile asemenea, cea mare par'că se simte stăpână. Ii place să supună pe alții, să asculte de ea toată lumea, pe care ea o subminează dacă nu o poate cuceri în alt chip. Se caracterizează prin încăpăținare și prin un egoism nesocotit. Are, ce e drept, și momente de adâncire, de pocăire, de înduioșare, și atunci caută, blândă, un chip să-și ușureze povara, simțită apăsător, a sufletului. Ii și găsește acel chip. Inșă nici de cum în vre-un suflet omenesc, — în al surorii nepricepute mai puțin, — ci în *ziarul* ei, pe care poate să-l nimicească fără urme. Ori și când o apucă părerea de reu că „s'a muiaț“, părerea de reu care-i vine repede și care ar fi neputincioasă față de un *suflet*, căruia ar fi dat jumătate din taina sufletului ei. Cu mine ține prietinie numai fiind că sunt, dragă doamne, un băiat ce scrie prin gazete. Crezi că o astfel de fire, tu ai știut să ț-o faci prietină? Să crezi, inșă nu despre ea, ci despre soru-sa, în genere de o fire cu ea, inșă puțin mai îndărătnică, și încă numai cu dorul de a stăpâni — care simțeste înduioșător, că „e soră mai mică“. Tocmai asta o face pe ea dornică de *prietin-aliat*, și înaintea ta mai simpatică — pe un timp oare-care. Căci îndată ce ea va deveni și draga mamei, nu numai a tatei, (asta se întâmplă după ce se mărită fata mai bătrână!) s'o vezi, că și ea nu va rămânea înapoia surori-și E doar înăscută la femeii firea de a se rezbună în felul cum au fost asupra și ele. Totuș, încearcă. Sufletele aceste pot să fie miloase — dacă cerșești!

A șasa. Se zise că are zestre la vre-o 50.000 cor. Și totuș nu e închipuită și nu e îngâmfată. Semn bun până aci — în lumea, ce privește cu atât mai disprețuitor, cu cât îi sunt mai nalte călcăile de aur. Naivă, ca toată fata normală, ce abia a primit rochie lungă, ea îți poveștește bucuros, despre gândurile și

*) Primul articol a apărut în nr. 6 an. c.

Plăceri în grădină.

grijile ei de nimica. Aşa cred că o să-i facă plăcere să te aibă de prietin mai mic. Te îndestuleşti cu atât?

A şeptea. Griji să nu păteşti ca şi mine cu a şeptea. Ştie să măgulească cu vorbe dulci şi cu fapte mărunte, de te îmbată cu apă rece. Să bagi bine de seamă, că intimitatea adesea e bine chibzuită, alipirea se arată în ciudă, şi gingăşia e numai păruca unui suflet chilug, dinlăuntru gol.

A opta. Cele mai multe fete sunt ca şi ea. Să le spui complimente, să le slăveşti, să fii pururea sclivizit, să ai gulerul la înălţimea timpurilor, să fii la ordinea zilei, înfârşit, să fii banal în toată puterea caraghioasă a cuvântului, şi atunci ți-ai găsit prietina de modă. Părtaş pentru necazurile tale, înţelegător pentru idealul ce te împinge înainte, înaintea tuturor, tovarăş în calea-ţi spre fericire pământeană... închipue-ţi aci un gest cu dosul palmei.

A noa, zecea, unsprezecea şi câte or mai fi, nu le pot deosebi de loc. Nici că are vre-o importanţă. —

— Ai văzut pildele, acum e rândul tău să judeci, dacă mai nădăjduieşti să afli prietini între femei. Judecă singur, nu discut gusturile tale; numai propunerea obligată ți-o fac: Rămâi cu prefiniile femeşti la verişoare, ori cere de la Dzeu să-şi reparaze ulterior greşeala, că te-a făcut bărbat. — Pretinia faţă de femeie numai atunci se suferă — poate şi rost numai atunci are — când se sfârşeşte cu amor şi cu uspa.

De nu te simţi voinic pentru atâta, primeşte în loc de propunere un sfat prietinesc dela mine: „caută-ţi de treburi, umblă să-ţi agoniseşti avere, să ai cu ce trăi, din al tău, la bătrâneţe, şi nu-ţi mai bate capul — cu inima“.

Binevoitorul tău

Sever Dan.

Ultimul dor.

*Departa de-al ţerii scump pământ, departe
Zăcea rănit la piept, la mâni, un biet soldat
Intre ai săi fraţi, ce cruda soarte vecinicii,
Pe câmpul ud de sânge i-a încredinţat.*

*Din tristu-i suflet pleac' un gând în pribegie,
Ce rădăceşte, vine iar şi-i spune 'n cetişor:
'Te chiamă-al mamii glas şi 'n lunga-ţi desperare
Ce bine ar fi să ai acum aripi de sbor.»*

*Spre cer în noaptea, ce-şi deschide somnul negru
Inalţă glasul slab cu'n dor nemărginit:
'Mai las' odată Atotputernice, Sublime,
Să-mi văd şi să-mi sărut pământul meu iubit.*

*'De-a vieţii-mi cale semănat-ai soarte lacrimi;
Al morţii grabnic pas de-aproape, îl zăresc.
Remân, remân aici eternităţii pradă,
Lăsaţi-mă dureri acum, eu mă sfârşesc.»*

*Şi-urzita-i rupe firul fraged al vietii,
I-a stins steluţa, ce abia mai licăria.
Precum o floare veştezită primăvara,
Aşa s'a dus şi el şi ce viteaz eră.*

N. Dudescu.

Ionel Gârzuş.

Când am plecat de acasă, l-am lăsat întrămat bişişor. În ochii lui licăria o rază de nădejde în zile mai bune; vorbiă de studii, de examene; se plângea, că în timpul boalei n'a putut învăţa aproape nimica.

— La primăvară la tot cazul mă prezint la rigurosul al doilea. Acum mă simt mai bine, mai cu poftă de muncă...

Şi a venit iarna cu zilele ei noroase, cu nopţile-lungi şi chinuitoare pentru un suflet învăţat odată cu munca şi redus apoi de boală la desnădejde. Ofiţica l-a culcat la pat şi biata-i mamă a trebuit să audă din gura doctorilor acel desnădăjduitor răspuns: Nu mai e de scăpare!

Când l-am văzut pentru ultima oară, eră de nerecunoscut. Tot acea figură frumoasă, pururi melancolică, tot acea frunte vecinic îngândurată, dar ochii lui frumoşi perduseră focul de altădată, dar viaţa din omul acesta tinăr, muncit de atâtea doruri să stânga văzând cu ochii, ca şi flacăra candelii dela căpăţaiul lui.

L'am văzut apoi peste câteva zile întins în sicriu, cu mâinile pe pept, — un brad frumos culcat de trăsnet în mijlocul poenii. Am auzit tânguitoarele cântări de preoţi, şi plânsetul celor cari de atâtea luni au veghiat la patul lui înfioraţi de gândul scăpării scumpului lor frate şi fiu. Şi nu şi nemişcat l-au coborât în lăcaşul de veci, coperind cu ţărână atâta dor de viaţă, atâtea visuri şi avânturi de tinereţe.

Şi multă vreme o mamă lovită de soarte şi două sorioare cernite la haine şi cu sufletul cernit de jale vor ingenunchia înaintea crucii lui, pe care-i săpat: Aici odihneşte robul lui Dumnezeu Ioan...

Şi cum îmi vin în minte, de-asupra mormântului coperit cu ţărână proaspătă icoanele sfinte din vremea de student. Scene pline de veselie sgomotoasă dela Poiană, când „fucşii“ îşi pun pentru primadată pe cap chipiu cu pantlică albastră, când îşi primesc noul nume şi „patronul“ lor. Iar patronul meu a fost el, copilul silitor şi fără de noroc, muncit de atâtea gânduri.

Ucigaşi fără de Dumnezeu i-au răpit pe tatăl-seu încă pe când el eră băeţan fără de grijuri şi acei ce fără de nici o mustrare au descărcat asupra lui arme, poate azi vor fi lăcrimat şi ei văzându-şi rolul spurcatului lor fapt...

Poate!... Şi prietinel meu îşi închipuia că-i cunoaşte, că trec nedovediţi pe dinaintea lui — păgânii cari i-au dus norocul în pământ. Să nu te miri, frumoasă domnişoară, care auzi hulile aruncate asupra tatălui tău mort, fără a avea un cuvânt de protestare, nici să nu deschizi ochii surprinsă, tu cea cu flori roşii la pălărie, care răzi aşă de cu poftă, când, colo, departe, pe ţarmuri de mare zace uitat mormântul tatălui tău — uitat aşă decurând. Să nu te miri că sunt şi fii buni, cari o viaţă întreagă nu pot uita moartea tatălui lor iubit. Iar copiii notarului Ioan Gârzuş, cel ucis mişeleşte de tâlhari, nu au uitat şi nu vor uita nici odată pierderea lor...

Un singur dor avea Ionel Gârzuş: să poată odată să-i dovedească pe cei vinovaţi.

Azi? Pe mormântul lui cele două sorioare au sădit flori, cari se pleacă duios, bătute de vânt, împrăştiind parfumul lor de-asupra gropii unde odihneşte un tiner mort în floarea vieţii, unde îşi doarme somnul de veci un fiu adevărat şi un preţin cinstit.

M. Justin.

Raportul comitetului

Societății pentru fond de teatru român
cătră aducarea generală din Lipova la 15/28 august 1906.

Onorată adunare generală!

Cu drag ne-am prezentat în acest frumos centru românesc, cu trecut valoros în viața noastră, ca să ținem aci adunarea generală din acest an a Societății pentru fond de teatru român.

Ne simțim mândri de onoarea ce ni-s'a făcut invitându-ne zdravenii lipoveni și radneni de a ne întruni aci în ospitala lor societate.

Apelul, ce s'a publicat de comitetul aranjator din incidentul invitării oaspeților, denotă cea mai înflăcărată dragoste, ce o poartă românii de aici față de Societatea, pe care o reprezentăm.

Dragostei, ce ni-se arată îi respundem exprimându-ne bucuria și lelicirea noastră înaltă ce ne alintează inima și ce ne va potență îndemnul și însuflețirea în conducerea afacerilor Thaliei române.

*

Cu privire la gestiunea anului 1905/6 avem să vă comunicăm următoarele:

Succesul adunării generale din anul trecut, din Sibiu, a fost deplin mulțămitor. Fiindcă acea adunare generală formă o parte din festivitățile mari date de Asociațiunea pentru cultura și literatura poporului român, din incidentul inaugurării Muzeului Național, și fiindcă acele festivități reclamau jertfe și spese mari dela cei de față, nu ne puteam aștepta la un deosebit rezultat în folosul Societății noastre. Cu toate acestea realitatea ne-a făcut mărturia, că însuflețirea și inima largă a românului pot produce și la asemeni ocaziuni rezultate bune în folosul culturai și artei naționale.

S'au înscris la Sibiu 2 membri fondatori, 15 pe viață și mai mulți ordinari și ajutători.

A) *Membrii fondatori* sunt: 1) Albina, institut de credit și economii în Sibiu și 2) Alexandru Lebu, mare proprietar în Sibiu.

B) *Pe viață*: 1) Dr. Elie Beu, medic în Sibiu, 2) Alexandru Breban, preot gr.-cat. în Baia-mare, 3) Partenie Cosma, directorul Albinei în Sibiu, 4) Avram Cornea, preot gr.-or. în Coșteni, 5) Dr. Elie Dăianu, protopop gr.-cat. în Cluj, 6) Nicolae Florescu mare proprietar în Ighiu, 7) Alexe Pocol de Losna, mare proprietar în Baia-mare, 8) Dr. Cornel Popescu preot gr.-or. în Deva, 9) Ioan de Preda, avocat fiscal al Consist. archid. în Sibiu, 10) Traian Oprea, preot gr.-or. în Moldova-nouă și 11) Dr. Eusebiu Roșca, directorul seminarului din Sibiu.

În decursul anului s'au mai înscris membri pe viață dnii dr. Petru Mladin, medic în Prebul, Petru Popovici, proprietar în Brașov, dr. Petru Popp, avocat în Deva și Iosif Oncioiu, contabil la Albina Filiala Brașov.

Membru ordinar s'a înscris în decursul anului: „Sebeșana“ institut de credit și economii în Caransebeș.

Numărul membrilor înscriși în un an este destul de mare. Progresul, mergând tot în proporția aceea înaintea, ar crește foarte mulțămitor. Progres real însă se poate considera mai numai cel dobândit la membrii fondatori și pe viață. La membrii ordinari dobândim de o parte, dar și tot perdem în alte părți.

Vechia plângere adecă în privința plătirii taxelor de membri ordinari o repetăm și acum. Prea mulți sunt și acum, cari se înscriu membri ordinari cu ocaziunea adunărilor generale, dar în curând după aceea nu mai reflectează la datorința luată și aleg partea mai ușoară, de a nu mai rescumpără chitanțele ce li-se trimit.

Plângerea aceasta trebuie să o accentuăm cu atât mai mult acum, căci au început a se aduna și numărul acelor, cari sunt în restanță cu taxa de membri pe viață și fondatori. Adunarea generală, pe baza înștiințării, ce o face comisiunea însărcinată cu înscrierea de membri, declară pe toți membri. În urma aceasta comitetul nevoit a-și introduce în șirul membrilor și a le elibera chiar și diplomele. Formal ei sunt membri și cei în restanță cu plățirea taxelor. Cu unii am ajuns la învoială, fixându-ne termene până când își vor achită taxele, dar alții n'au reagat nici într'un fel la provocările ce li-s'au adresat. Dacă se va constată că până la anul nu se pot încasa taxele restante, vom fi nevoiți a propune ștergerea acelor membri.

Societatea numără acum, peste tot, 111 membri fondatori — 76 în viață și 35 morți, — 117 membri pe viață, din cari 91 vii și 26 morți, — 234 membri pe viață și 9 membri ajutători. Peste tot avem deci în viață 410 membri și 61 morți, foști membri fondatori și pe viață, pe cari de asemenea îi ținem în lista membrilor publicată în Anuar.

Este evident, că numărul membrilor ordinari și ajutători nu răspunde nici pe departe la proporția numărului mare a clasei noastre culte.

Adevărat, că Societatea pentru fond de teatru poartă un steag foarte ideal, la care numai mințile și inimile mai avântate simt trebuința a se înrolă. Scopul Societății noastre este însă atât de mare și important, ar trebui ca cei înzestrați dela natură cu însuflețirea și idealitatea necesară să caute a cultivă obligământul acesta moral chiar și în cercurile țărănilor nostri mai cu stare și mai avântați.

Diplomele de membri fondatori și pe viață nu s'au putut nici acesta elibera, din cauza că nu am ajuns încă a avea blanchetele necesare. Am încredințat cu compunerea modelului pe apreciatul nostru pictor dl Octavian Smigelschi, care ne-a și dat promisiunea că ia asupra sa această însărcinare.

În decursul anului 1905/6 a repausat un membru fondator, fericitul *Mateiu Nicola* fost avocat în Abrud.

Comitetul și acum ca și în trecut și-a împlinit cu conștiință datorința, ce-i incumbă ca administrator al averii Societății.

Averea Societății se păstrează, ca și până acum, gratuit, în deposit, la institutul Albina Filiala Brașov. Comitetul a scontrat cassa de repețite ori; mai în urmă în 11 august n. a. c. la care ocaziune a constat, că averea s'a sporit în decursul anului din urmă cu cor. 20,737.27 și că totalul averii la acel dat

este de cor. 386,816. — Datele speciale cu privire la averea Societății și la mișcarea cassei din anul 1905/6 se găsesc în jurnalul de casă și în rapoartele cassierului dr. Nicolae Vecerdea, ce Vi-le prezentăm separat, ca adnexe la acest raport, spre cenzurare.

*

Anul de gestiune 1905/6 a format iarăși un fel de început pentru adevărata preparare a punerii în ființă a teatrului românesc.

Cu primirea planului de acțiune, votat în adunarea generală din S.-Sebeș în anul 1903, s'a determinat, aproape până la amănunte, căile de urmat pentru 10 ani în vederea realizării scopului Societății, impunându-se însă tot de odată comitetului și o anumită măsură în privința cheltuelilor pentru timpul de 10 ani.

Prima măsură luată în baza aceluși plan a fost votarea stipendiului dlui Z. Bârseanu. Societatea a jertfit doi ani fără a-i fi fost dat să poată angaja pe bursierul ajutat în serviciul său.

La tot cazul e cert aceea, că adevărata acțiune în folosul nemijlocit al Thaliei noastre se va putea desfășura numai atunci, când Societatea va putea dispune de vre-o câți-va artiști calificați pentru arta dramatică și având de o parte în mintea lor înțelegerea pentru problemele, ce ni-se impun în vederea împrejurărilor și trebuințelor noastre, iar de altă parte având în inima lor și acel foc sacru care îi pasionează pentru acest scop ideal, făcându-i devotați și desinteresați preoți ai Thaliei române.

În urma abzicerii dlui Z. Bârseanu, cu care se inițiasse activitatea pe baza planului de acțiune, comitetul a votat, îndată după adunarea generală din Sibiu, în baza concursului, două nouă burse și anume una dlui Aurel P. Bănuțiu absolvent de drept, pentru a se califica pentru predarea comediilor și a doua dlui Tit Morariu, student în teologie, spre a se califica pentru predarea dramei și tragediei.

Comitetul a ales ca școală de urmat Conservatorul de declamațiune din București, singura școală românească în materia aceasta.

Dl Aurel P. Bănuțiu s'a și prezentat la timpul cerut la conservator urmând anul întreg și terminând cu succes cursul prim. În urma întreprinderii comitetului la direcțiunea Teatrului Național din București, bursierului nostru i-s'a dat voie a cerceta, gratuit, reprezentațiunile și repețiile la acel teatru.

Dl Tit Morariu, care terminase cursul al II-lea de teologie, a cerut să-i se permită a termina și cursul al III-lea spre a-și lua absolutoriu teologic. Comitetul apreciând împrejurările date a permis bursierului Morariu ca să-și facă cursul teologic și având numai cu începutul anului 1906/7 să-și înceapă cursul de declamație la București.

Pentru anul 1905/6 au fost decernate două premii pentru *piese dramatice* originale, unul de 500 și al doilea de 300 cor. plus tipărirea pieselor premiate pe spesele Societății.

La aceste premii s'au prezentat 12 lucrări, până la termenul fixat. Sau cenzurat de către dnii dr. Val. Braniște și dr. G. Dobrin, 5 piese, dr. Ios. Blaga, 6 piese și Gh. Dima 1 piesă. Din toate s'au apreciat de mai bune, 2 piese și anume „Ireparabilul“ tragedie în 4 acte și „Nicolae Vulpe“ piesă populară, în 3 acte.

Piesa „Ireparabilul“ a fost prezentată și anul

trecut și aflată cea mai bună din toate. Critica i-a cerut atunci unele modificări, pentru ca să poată fi din nou prezentată la premiu. Autorul a făcut unele modificări conform cerințelor criticii din anul trecut. Această piesă, ca lucrare literară, este cea mai bună și între piesele prezentate la cele două premii de acum. Ea însă nu e *din viața noastră de aici* și nici nu s'a potrivit pentru a se predă și la noi. În considerarea că Societatea noastră caută anume a îmbogăți repertoarul nostru teatral cu piese ce se potrivesc pentru trebuințele noastre artistice, n'a putut vota premiul autorului piesei „Ireparabilul“.

Piesa „Nicolae Vulpe“ s'a găsit admisibilă pentru premiul al II-lea de 300 cor., cu condiția însă ca autorul să o prelucrez în ceea ce privește compoziția și în deosebi limba.

Autorul se va constată în plenul adunării gen.

Celelalte piese sunt toate nereușite.

Comitetul a pus și în budgetul anului 1906/7 suma necesară pentru două premii.

În decursul anului acestuia nu s'a putut realiza dorința nutrită de a compune din piesele mai bune ce avem tipărite, un prospect, pentru orientarea celor ce aleg piese de reprezentat pe seama diletanților noștri. N'am primit încă rapoartele diferiților referenți, cărora s'au împărțit cărțile ce s'au adunat, cu însărcinarea de a le citi și studia. Chestiunea însă nu ne prea poate încânta, încât o vedem acum. Aceasta o putem anticipa spre orientare. Sunt puține piese potrivite, și nu toate se pot procura.

*

De problema studiării *chestiunii fonografului*, impusă de adunarea generală din Brad, de a se constată, că poate-se face întrebuințare de acest mijloc al tehnicii moderne pentru colectarea cântecelor populare — a continuat a se ocupa și în anul acesta comitetul. Cu studiarea acestei chestiuni a fost însărcinat dl Augustin Bena, absolvent al Academiei de muzică din Berlin, care ne și prezentase anul trecut un raport, arătând, că s'ar putea aplica fonograful pentru colectarea cântecelor noastre populare. În anul acesta dl Bena a petrecut la București. Acuma însă conform raportului său din 4 august n. ne comunică, că în viitor primește bucuros a continua studiarea și eventual a se pune în serviciul cauzei acesteia.

Chestiunea aceasta va și rămânea, după cum se vede, în sarcina Societății noastre.

Dl profesor dr. Iosif Popovici care avea de gând a întemeia un laboratoriu pentru a studia cu ajutorul fonografului dialectele limbii românești, la care se contemplă și o secție pentru a se lucra la colectarea cântecelor populare, n'a putut fi pus în măsură a-și realiza planul său mare.

*

Zilele trecute a eșit de sub tipar *Anuarul al IX. al Societății* pe anul 1904/5, din tipografia dr. A. Mureșan. Acest anuar se estinde pe 10 coli de tipar. În el s'au publicat 2 biografii ale membrilor fondatori repositi: Ioan Popescu fost profesor și deputat în Bârlad și Matheiu Nicola fost avocat în Abrud.

S'a continuat și acum colectarea datelor despre *mișcarea teatrală* dela noi publicându-se datele de pe anul 1905. Acest an, al doilea de grea criză eco-

nomică dela noi, a făcut să se resimtă năcazul apăsător și asupra mișcării teatrale. S'au găsit numai 167 de reprezentațiuni; cu 19 mai puține decât în anul 1904. Anul acesta e singurul până acum, care n'a dat spor vieții noastre teatrale de diletanți, ci a ramas îndărăptul anului precedent.

Anuarul s'a împărțit deja membrilor Societății, redacțiunilor române și bărbaților marcanți în viața românească spre a se lua informațiune despre detaliurile Societății noastre.

Cu acestea am terminat, Onorată Adunare generală, comunicările ce aveam să vă facem.

În urmă ne rugăm ca apreciându-le cu măsura dreaptă, să binevoiască Onorata Adunare generală:

1. a lua la cunoștință cele cuprinse în acest raport;

2. a cenzura socotelile și actele de cassă de pe anul 1905/6 și găsindu-le corecte, a da comitetului absolutului;

3. a vota budgetul prezentat pe anul 1906/7.

4. a exprima institutului „Albina” mulțumită pentru că păstrează gratuit ca deposit averea Societății;

5. a declara de membri pe viață pe dnii dr. Petru Mladin, Petru Popovici, dr. Petru Pop, m. fond.; Iosif Oncioiu și Sebeșanu din Caraușa membri ordinari, înscriși în decursul anului 1905/6.

6. a exprima durerea pentru pierderea membrului fondator Matei Nicola.

Din ședința comitetului Societății pentru fond de teatru român ținută în Lipova la 14/27 august, 1906.

Iosif Vulcan,
președinte.

dr. Iosif Blaga,
secretar.

Treitoasturi

roșite la banchetul Societății pentru fond de teatru român, în Lipova, la 15/28 august 1906.

I.

Toastul dlui Virgil Onișiu.

Domnilor și doamnelor!

Oricât suntem de optimiști în aprețierea sprijinului, pe care publicul nostru românesc îl dă Societății pentru crearea unui fond de teatru român în nizuințele ei idealistice, totuș nu putem să negăm faptul, că acest sprijin nu este general, nu e totdeauna sincer și voluntar. Bărbați distinși ai neamului stau reci la o parte sau își impun rezerve față cu nizuințele noastre și dacă-i întrebi de cauză, ei ți-o spun verde, că Societatea noastră a afișat o *utopie* pe flamura sa. Iar ei nu se pot încălzi pentru utopii.

Și părerea aceasta, dlilor și doamnelor, nu este izolată sau sporadică, ea este destul de generală și eu cred, că chiar și între dvoastră și mai mult între amicii și cunoșcuții dv. cari nu sunt aci prezenți, se află mulți, cari judecă astfel.

Se amalazăm dar puțin chestiunea.

În fond care este scopul Societății noastre?

Din complexul cel mare al problemelor culturale,

ce se impun în educația unui popor, complex, care nu poate să încapă în cadrele unei singure Societăți, Societatea noastră și-a ales problema *culturii estetice*. A dezvoltă senzul și gustul pentru frumosul artistic, a da avânt creațiunilor artistice-estetice și-a ridică astfel cultura estetică a neamului românesc, — iată scopul nostru.

Ei, bine, — înseamnă asta că umblăm după utopii? Că perdem adeca vremea cu lucruri nerealizabile și deci *fără nici un folos real*?

Este o utopie cultura estetică a popoarelor?

Deschideți, vă rog, paginile istoriei celui mai puternic popor al antichității; cetiți istoria Romanilor și veți vedea, cum acest popor viguros și nebiruit, care prin forța brațelor sale de fer a supus stăpânirii sale o lume de popoare, — el însuși a recunoscut prin rostul celor mai distinși fii ai sei, că el biruitorul a ajuns să fie robit de un popor mic și slab: de greci, cari de altfel stăteau sub robia politică a armelor romane biruitoare. Și prin ce au robit Grecii mititei și slabi pe cumpliișii Romani?... Numai prin puterea superioară a înaltei lor culturi artistice estetice, a gustului pentru frumos, a neintrecutelor lor creațiuni de artă. Și Romanii s'au înălțat ca factori de cultură europeană în mod treptat și pararel cu respândirea între ei a culturii estetice grecești și și-au ajuns în acest punct apogeul atunci când și-au asimilat mai mult și mai cu temei cultura estetică a grecilor.

Dar aceste sunt lucruri, cari nu se pot taxă în cifre; profitul acesta este de ordin moral-intelectual, el nu se poate socoti în bani, el nu se poate distribuî în formă de dividende.

Iar noi trăim azi în timpuri stăpânite de spiritul utilitarizmului. Celui cuprins de acest spirit i-se par toate utopii, dacă nu aduc un profit material.

Avem dar datorința să-i desarmăm și pe aceștia!

Acum sunt 2-3 ani s'a ținut un congres-internațional de estetică la Bruxelles, la care au participat erudiți și artiști din toate țerile culte. Aci s'a discutat între altele chestia însemnătății culturii-estetice și — auziți minune — congresul a îndrăznit a pune între altale și chestiunea aceasta: *de ce însemnătate economică este pentru o națiune cultura estetică?* —

Și congresul a respuns în unanimitate, că *cultura estetică este unul dintre factorii cei mai de capetenie pentru avântul economic al popoarelor!*

Din belșugul motivelor aduse pentru sprijinirea acestei tese, amintesc dovezile aduse cu date statistice, cari arătau cum toată Europa cultă geme încă sub robia economică a Franței, plătind cu zeci și cu sute de milioane pe an produsele gustului estetic superior al Francezilor. Sunt aceleași produse, pe cari le confecționează și germanii și Austriacii, este același material, dar produsul francez întrece pe acestea în frumsețe, fineță, — cu un cuvânt este mai de gust decât aceste. Și acest plus de gust estetic se poate precis taxă și calculă în bani, el prezintă un prisos de sute de milioane pe an în favorul Franței și o pierdere de tot atâta pentru celelalte țări.

Iată dar, dlilor și doamnelor, că prin lupta noastră pentru cultura estetică a neamului românesc, noi lucrăm în acelaș timp, și la ridicarea și *întărirea economică* a acestui neam. Cu aceste cred, am desarmat și pe adversarii noștri cei mai încăpăținați.

Dacă am spus aceste, a fost că ele au trebuit să se spună odată și nu pentru că suntem tocmai

aci în Lipova, un oraș, care în sprijinirea culturii estetice la noi are o tradiție mult mai veche chiar decât strălucita adunare a Societății noastre, ținută aci acum 23 de ani.

La anul 1829 a apărut la Buda prima revistă periodică în limba românească în țara noastră: *Biblioteca românească* a lui Zaharie Carcalecchi. Editorul acestei reviste a publicat în foaia sa lista abonaților sei, grupându-i după orașe. Și în lista aceasta găsim și Lipova cu Radna, și o găsim în loc de frunte, între orașele cu cei mai numeroși abonați. Românii din Lipova și Radna sunt reprezentați în lista lui Carcalecchi cu 30 de abonați.

Frații noștri din Lipova și Radna, cu bucurie putem constata, au păstrat tradițiile frumoase pe terenul sprijinirii culturii noastre estetice. Primirea călduroasă, dragostea frățească, însuflețirea idealistă, ne fac frumoase și neuitate zilele acestei adunări.

Inchin deci paharul meu pentru bravii Lipoveni și Rădneni, cari au păstrat tradițiile idealistice din trecut și s'au ostenit cu drag pentru succesul strălucit al adunării noastre, și îndeosebi pentru harnicul comitet aranjator în frunte cu neobositul și însuflețitul lui prezident: dl dr. Aurel Halic!

II.

Toastul dlui Vasile Goldiș.

Cinstită masă!

Din fragedă copilărie am avut o deosebită afecțiune pentru râuri. Și azi, în orașul unde locuiesc, cel mai predilect loc de plimbare îmi este malul Mureșului. Iar când datorita mă cheamă în capitala țării, acolo tot timpul liber mi-l petrec pe malurile Dunării. Ceasuri întregi stau și privesc la valuri. Cum furnică pe ele corăbiile în sus și în jos. Râul viu poartă viața pe undele sale.

Și pe valurile apei, ce se rostogolesc la vale, ochii-mi sufletești alunecă departe și văd înaintea mea maiestroasă și puternică marea.

Răurile și năravurile au fost dela început cele mai de căpetenie mijloace ale comunicației între neamuri, mijloacele culturii. Lângă râuri și mări s'au înălțat mai întâi cetățile vitejilor și orașele de industrie și comerț.

Cum stau și privesc valurile spumegătoare, privirea mi-se întoarce spre deal și în închipuirea mea învăpăiată mă trezesc la răcoroasele izvoare, de unde răsar astea bogății ale lumii.

Fără voie adeseori mi-a răsărit gândul în suflet! ce s'ar face, când izvoarele ar săcă?

O, ce minune. Din izvoarele ascunse în rărunții pământului, din izvoarele lor murmurătoare se nasc râuri și mări, semănate de binecuvântările păcii adunătoare de comori, dar sămănate și cu sămânțele viforelor pustiitoare.

Săcați însă izvoarele și toată măreția aceasta de ape adunate în alvii dispare și mările și fluviile se prefac în mocirlă respirătoare de miazmele otrăvii.

Acest gând îmi răsare în suflet, când aud închinarea cu paharele pline pentru sănătatea domniilor, începând dela cel dintâi cetățean încoronat al țării, până la grijitorii ordinii prin satele țărănești.

Cum privesc în giurul acestor mese și mă văd încungiuat de elita Societății românești, de fluviul,

ce poartă corăbiile culturii noastre naționale, ochii îmi alunecă spre deal la izvorul acestui fluviu și înduioșat văd nefericitul nostru popor cu sudorile muncii grele arând și secerând ogorul.

Fără zgomot, pe nesimțite aici resare viața noastră ca neam deosebit de celelalte neamuri. Noi suntem numai spuma, ce se naște din zbaterea valurilor puterniceii vieți: poporul este originea, este izvorul.

Săcați acest izvor și noi nu mai suntem nimic, ci fără putere, fără viață cădem stârvuri în prăpastia neființei.

Mă uit cu nețărmită iubire la izvorul nostru dătător de viață. Ce apă curată varsă, ce apă vindecătoare, ce apă sămănată cu sămânțele mării!

Dar izvorul e nămălit. Cu greu oftând șerpuește printre bolovani și măracini. Izvorul, poporul este părăsit. Și atât de nobil este acest popor. În pământul înțălenit al fondului seu sufletesc zac ascunse rădăcinile unor virtuți, cari dacă ar putea să deie vlăstarele sale, ar pune lumea în uimire prin nobleța și dulceața fructelor, ce ar rodi.

Nu știu ce soarte mă mai așteaptă în lumea aceasta, dar în veci va rămânea în sufletul meu ca izvor nesecat de mângăiere scena înduioșătoare, ce mi-s'a dat să văd la alegerea mea de deputat.

Ademenirea dușmană și puterea banilor lui Iuda au dus aproape un sat întreg în tabăra contrară. A ajuns rândul votului la dânsii și veniseră oamenii aproape de ai noștri. Frații din tabăra noastră îi huliau și le strigau cuvinte de ocară. Ei se uitau cu ochii aprinși la noi, nu ziceau nimic, se părea că nici nu li-e rușine. Vedeam însă când pe unul, când pe altul punând mâna pe șubă cu un gest, ce se părea că vrea să zică ceva. Când oamenii ajunseră în sala de votare, fruntașul lor pași hotărât înaintea președintelui alegerii și cu voce liniștită, dar bărbătească zise: Domnule, noi toți votăm cu Vasile Goldiș.

Au fost trimiși în tabăra noastră. Liniștea lor sufletească a dispărut și o emoțiune furtunoasă i-a copleșit. Plângeau bătrâni și tineri. Imi sărutau mâinile, îmi sărutau haina și auzii încet cuvântul: șubă la șubă. Asta eră deci înțelesul gestului.

Oricât de ademenit să fie, oricât este bătut de gândirea nefericirii, poporul nostru are adânc săpată în sufletul ei conștiința de neam, acest scump tezaur, acest nestimat paladiu al vieții noastre naționale.

Fost-au vremuri de vijelie, când spuma nației românești a dispărut dela suprafața vieții. Domnii străine s'au încuibat peste ogoarele românești. Se părea că se șterge neamul acesta din cartea semințiilor. Țăranul a păstrat însă întotdeauna neschimbată limba românească și în suflet sămânțele viitoarelor mării. Șuba românească e bună haină, ea niciodată nu va lăsa să înghețe germeii vieții latine din preajma Cărpților dintre Dunăre și Tisa.

Și în clipe, ca acestea, când ne bucurăm de dulceața culturii noastre românești, să ne aducem aminte de unicul, de nesecatul izvor al acestei vieți; să ne aducem aminte de unul nostru popor, pe care, recunoașteți cu toții, prea l-am negles până acum. Notarii îl administreză, fibraele îl administreză, dar nu cunosc instituțiuni în țara aceasta, care ar avea îndatorirea să grijească de încălzirea poporului, sporindu-i bunurile pământești. Mi-se turbură liniștea sufletului, când mă gândesc la toate nedreptățile ce

i-se fac acestui popor, dar apuc frânele cumpătării, căci ceasul acesta are alte meniri. Pune Doamne pază gurii mele!

Vă rog însă cu toată căldura să ne aducem măcar aminte și acum de poporul nostru, să-l prindem de sufletul nostru cu cercurile iubirei. Cu sinceritate și gândul curat să închinăm paharul întru sănătatea și fericirea poporului românesc!

III.

Toastul dlui dr. Iosif Blaga.

Domnilor și doamnelor!

În orice organizație de viață sănătoasă trebuie să se manifesteze tendința firească prin o stare de perfecționare, — în o privință ori în alta, ori chiar în mai multe privințe — ca către cel mai apropiat ideal.

Idealul acesta se impune indivizilor singuratici, societăților, popoarelor și tot așa și statelor, cari și ele trăesc și se valorează în baza aceluiași legi biologice ca și indivizii, societățile și popoarele. Ce ar fi viața fără avântul spre idealul acesta?!

Ca și viața indivizilor, societăților și a popoarelor așa și viața statelor este în continuă dezvoltare evolutivă manifestând diferite studii.

Statele moderne, conform cu studiul de dezvoltare, în care se află, ni-se prezintă ca state: *polițienesti*, de *drept*, și *culturale*. În statul polițienesc condițiile de ordine preocupă pe cei chemați a conduce puterea statului; în statul de drept, un studiu mai înalt de dezvoltare, se validează sfințenia dreptății; iar statul *cultural*, unde ordinea și dreptatea devin lucruri de toate zilele, condițiile de cultură sunt căutate, îngrijite și cultivate în vederea fericirii cetățenilor. Aci se găsește adevărata viață liniștită și fericirea cetățenilor.

Acesta e idealul de stat și pentru noi. La acest ideal trebuie să se avânte și statul nostru.

Factorii chemați a conduce destinele statului nostru cu datorința și răspunderea, fiind la înălțimea chemării lor, a îndrumă viața statului pe calea indicată de fire și de Dumnezeu, ca să se realizeze idealul cel mai apropiat, statul cultural, care nicăiri nu e așa de necesar ca la noi, spre fericirea cetățenilor.

Administrației, care face parte de seamă din puterea statului, îi revine, în baza legăturii sale mai apropiate cu poporul, cu deosebire rolul de a contribui la realizarea binelui de stat.

În acest scop reprezentații administrației au grea răspundere.

După cum se cere dela învățători, dirigătorii în școală, să fie conduși în chemarea lor de principii sfinte, scoase din condițiile dezvoltării vieții omenești, și încălzii de cel mai înalt simțământ social de *iubire*, așa și deregătorii din administrația statului, cari și ei azi tot pe învățătorii devotați au să-i facă, având și ei să îndrepteze și să cultive suflete, au să fie conduși de principiile scoase tot din condițiile de dezvoltare a vieții omenești și de iubire, în clara conștiință a misiunii lor și a idealului fericitor, a realizării condițiilor pentru statul cultural.

Cultura condusă cu iubire, este puterea cu care se lucrează în vederea realizării scopurilor culturale.

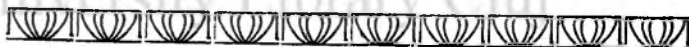
Toți câți suntem aici grupați sub stindardul Thaliei române, a Societății pentru fond de teatru român, suntem pioneri ai culturii, în cel mai adevărat sens al cuvântului.

Silințele noastre sunt izvorite din un instinct natural al nostru, ca cetățeni ai acestui stat. Conduși de aceste silințe, ne facem o datorință înaltă către poporul nostru și către statul în care trăim; conlucrăm cu cel mai mare succes la idealul statului, căci ne-am angajat din dragoste adevărată pentru promovarea scopului cultural înscris în statutele acestei Societăți. Sub acest raport și contăm la sprijinul statului în silințele noastre. Lucrăm și noi sub steagul Societății, pararel cu alte instituțiuni, la binele general al statului.

La serbarea lucrării noastre culturale, ce desfășurăm aici în Lipova, avem în mijlocul nostru pe doi reprezentanți ai puterii statului, doi factori de seamă ai administrației din acest comitat, pe primpretorul cercual stim. dl Barothy și pe pretorul, st. dn. Pincu.

Avem deosebită bucurie a constată, că felul cum ne-au apreciat silințele noastre și sprijinul ce ne-au dat acesti distinși reprezentanți ai administrației, constii de misiunea lor adevărată, ne-au inspirat stimă și iubire și ne-au convins de folosul, ce prin aptitudinile dlor sunt chemați a aduce și cetățenilor.

Ridic paharul meu pentru puterea administrativă a statului chemată a ne da prețiosul seu concurs întru realizarea silințelor noastre; în special pentru cinstea reprezentanților simpatici ai acestui cerc pectorial, de față la sărbătoarea noastră!

Mari serbări muzicale la București.

De curând s'a petrecut la București un eveniment muzical atât de important, încât stă fără părechie în istoria culturii noastre naționale. O mare parte a corurilor vocale române de dincolo și de dincoace de Carpați, inspirate de zelul d'a arată înaintea lumii sborul înalt al progresului nostru muzical, s'au întrunit acolo și au produs niște festivități artistice cari au înălțat numele român în judecata tuturor pricepătorilor.

Cu bucurie și fală constatăm, că la aceste serbări corurile noastre de dincoace au avut un rol important. Reuniunile de cântări din Banat, Ardeal, Ungaria și Bucovina s'au prezentat în numer impozant, cu vre-o 2000 de cântăreți. Din Bucovina 1700 de țerani. Și renumiții „Juni“ din Brașov, cu 280. Apoi mulțimea de femei încântătoare în costume naționale.

Primiți cu entuziasmul cel mai mare, dânsii ș-au dat concursul la toate actele, dintre cari relevăm sfințirea steagului Carmen. „Junii“ din Brașov călare reprezentând obiceiul lor dela Paști, după ei trăsuri cu 35 de femei din Scheiul-Brașovului. O răpitoare nuntă țărănească!

Actul principal, concertul ce a urmat a încântat tot auditorul. Au luat parte numai corului dela noi. Din Reșița-M. (conducătorul Iosif Velcean,) Bocșa-M. (Marcu,) Bozovici (Imbrescu și Ruva,) Cacova (Traian Lința,) Beins (I. Bușița,) „Hilaria“ din Oradea-mare (N. Firu,) Coștei (Iosif Micu,) Oravița-română (I. Bogdan,) „Armonia“ din Ticvaniul-mare (Iuliu Birou,) Săn-Miclăuș (Atanase Lipovan,) Lugoș (I. Vidu.)

Au mai fost și alte concerte în zilele următoare. S'au făcut excursiuni la Sinaia, unde i-a primit regele și regina; la Constanța și în alte puncte. Apoi cele mai multe coruri au plecat acasă, iar altele ș-au continuat plăcerile în diverse excursiuni.

Felicitările noastre tuturor!

Tot de acolo avem să înregistrăm următoarele informațiuni muzicale române de cea mai înaltă importanță:

Reuniunea română de muzică din Sibiu dă astăzi la 8/21 septembrie concert în București în sala Ateneului, cu piese naționale românești.

Iată programa: 1. „Mama lui Ștefan cel Mare“ baladă pentru soli, cor și orchestră de G. Dima. 2. „Aria lui Sarastro“ din opera „Fluerul fermecat“ pentru o voce de bas cu acompaniament de orchestră și cor de bărbați de W. A. Mozart. 3. „Doue cântări bisercești“ pentru cor mixt: a) Irmosul întrării în biserică de George Dima. b) Partea primă din concertul II bisericesc de G. Musicescu. 4. Doue poezii de Carmen Sylva: „Rugămintele“ și „Dimbovița“, compuse pentru o voce de alt cu acomp. de orchestră de H. Kirchner. 5. „Hora Dobrogeană“ pentru cor mixt de N. Popovici orchestrată de H. Kirchner. 6. Doue cântări pentru cor mixt. a) „Colindă“ de P. Tschaikevsky. b) „Doue inimi nu-mi dau pace“ în formă de horă de G. Dima. 7. „Trei cântece populare“ pentru o voce de sopran cu acompaniament de pian. a) „Toate oile se duc“ de Tib. Brediceanu. b) „Jelui-m'ăș jelui“ de George Dima. b) „Foaie verde de bujor“ de Hermann Kirchner. 8. „Doue cântece românești populare“ pentru cor mixt: a) „Fântână cu trei izvoare“ de George Dima. b) „Morarul“ de D. G. Kiriac. 9. „Cântecul ielilor“ din cantata „În Carpați“ pentru o voce de so-

pran, cor de dame și orchestră de Herm. Kirchner. 10. „Vântul“ poezie de Carmen Sylva, compusă în formă de sărbătoare pentru cor mixt și orchestră de H. Kirchner. — Dirigent: Hermann Kirchner. Acompaniamentul capului orașenești din Sibiu.

La 15/28 septembrie Reuniunea va da al doilea concert și va reprezenta „Cruciații“ de Gade. La concertul al doilea va cânta partea Armidei dna Lucia dr. Cosma din Timișoara; celebrul baritonist, dl Dumitru Popovici, directorul Conservatorului din București va cânta rolul ermitului Petru; iar în rolul enorului tenorul Nic. Stefanescu-Spira.

Între aceste două concerte Reuniunea împreună cu Societatea pentru cultivarea națională vor reprezenta mai de multe ori în Teatrul Național opera populară națională „Moș Ciocârlan“ de Tudor cav. de Flondor. Pentru rolurile principale își vor da concursul doamnelor Lucia dr. Cosma, Natalia Otto cântăreață dela opera din Frankfurt a M. și dsoara Delia Olariu elevă a Conservatorului din Viena; tenorii dnii Nicolae Ștefanescu-Spira și Ștefanescu Scarlat. Inscenarea, regia și rolul principal al lui Moș-Ciocârlan vor fi îndeplinite de dl Grigore de Pantasi. Opera va fi condusă de dl Hermann Kirchner, dirigintele Reuniunii române de muzică din Sibiu, afară de uvertură și tabloul II, pe cari le va dirigi însuși compozitorul.

Numerul viitor al „Familiei va apărea la 8 octombrie n.

Proprietar, redactor, răspunzător și editor:
IOSIF VULCAN (Str. Áldás nr. 14/296/b).

„BIHOREANA”

Institut de credit și economii societate pe acții.

CENTRALA ÎN ORADEA-MARE.
— FILIALA ÎN TINCA. —

CAPITAL SOCIAL 600.000 cor.

1. Primește bani spre fructificare pe lângă libele de depuneri, sau în cont curent și după banii depuși spre fructificare plătește interese de 4¹/₂%.
- Darea după interesele de depuneri o plătește institutul.
2. Acoardă împrumuturi ipototecare.
3. Acoardă pe lângă condițiunile cele mai favorabile împrumuturi pe amortizare în anuități pe timp de 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45 și 50 de ani.
4. Acoardă împrumuturi simple țărănești pe obligațiuni cu caventați (credite personale țărănești).
5. Escomptează cambii (polițe), efecte și pretenziuni sigure către case publice cu scadențe fixe.
6. Acoardă împrumuturi pe lângă amanetare de efecte (lombard).
7. Acoardă credite cambiale și de cont curent cu acoperire ipotecară, sau de alta natură.
8. Ingrijește afaceri economice și toffelul de afaceri de bancă.

DIRECȚIUNEA.

7-12.